

Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

ISSN 1303-2054 | e-ISSN 2564-7741

Yıl: 24, Sayı: 42, Temmuz-Aralık 2019

ARAPÇA VE TÜRKÇEDEKİ ANLATIM BOZUKLUKLARININ ORTAK NOKTALARI*

COMMON POINTS OF AMBIGUITIES IN ARABIC AND TURKISH

Dr. Öğr. Üyesi Selman YEŞİL

syesil4@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-5885-0302

Siirt Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu,
Mütercim-Tercümanlık Bölümü (Arapça)

Siirt University School of Foreign Languages,
Department of Translation and Interpreting (Arabic) Siirt Turkey

Atıf@ Yeşil, Selman. "Arapça ve Türkçedeki Anlatım Bozukluklarının Ortak Noktaları". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42 (Aralık 2019): 179-204.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types	: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received	: 30 Eylül 2019 / 07 September 2019
Kabul Tarihi / Accepted	: 09 Aralık 2019 / 09 December 2019
Yayın Tarihi / Published	: 15 Aralık 2019 / 15 December 2019
Sayı – Issue	: 42
Sayfa / Pages	: 179-204
DOI	:10.30623/harranilahiyatdersisi. 627260

* Bu çalışma 15.12.2017 tarihinde Dicle Üniversitesi'nde tamamladığım 'Harîrî'nin Lahn Anlayışı' başlıklı doktora tezi esas alınıp genişletilerek hazırlanmıştır.

Öz

Yakın ilişkilere sahip toplumların dillerinin karşılıklı etkileşime maruz kaldığı hususu kabul gören bir gerçektir. Dilbilimciler genel olarak bu etkileşimi kelime alışverişleri ve türetimi gibi açılardan ele almıştır. Çalışmamızda, sınırdış ve dindış olmanın yanı sıra asırlarca birlikte yaşamış ve yaşamaya devam eden Arapların ve Türklerin dilleri, anlatım bozuklukları açısından karşılaştırılacaktır. Zira ortak sözcükler gibi ortak hatalar da etkileşimin bir ispatıdır. Böylece genelde dilin temel mantığından ve kullanılan ortak kelimelerden hareketle yapılan karşılaştırmaya farklı bir açıdan yaklaşılmış olacaktır. Bu da dil öğrenimi açısından olumlu etkisi olan 'diller arasında karşılaştırma' yapabilme imkânı verecektir.

Çalışmada iki ana amaca yoğunlaşmıştır. Birincisi her iki dilde bulunan dil hatalarının ortak paydalarını bulup etkileşimin olumsuz yönünü ortaya koymak, ikincisi ise yapılan bazı hataları açığa çıkararak dillerin korunmasına katkı sunmaktır. Ana hatlarıyla dilin ele alındığı girişten sonra konu, anlatım bozuklukları ve imla hataları olmak üzere iki ana başlığa bölünmüş, anlatım bozuklukları da kendi içerisinde tali başlıklara sahip olan yapısal ve anlamsal bozukluklar olmak üzere iki temel başlıkta ele alınmıştır. Son olarak da her iki dildeki imla/yazım hataları örnekler ışığında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dil, Arap Dili, Türk Dili, Lahn, Anlatım Bozukluğu, Galat.

Abstract:

It is accepted that the languages of societies with close relationships are subject to reciprocal interaction. The interaction between these societies was studied in terms of word exchange and derivation by the linguists. In this study, the languages of Arabs and Turks who are neighbour countries with the same religion will be compared in terms of ambiguity. Common mistakes, like common words, are evidence of interaction. Thus, the comparison between the basic logic of language and common words will be investigated from a different point of view. This will allow the scholars to make a comparison between the two languages, which is expected to make positive impacts on language learning.

This study is going to focus on two main objectives. The first is to find the common ground of the language errors in both languages and to reveal the negative side of the interaction, and the second is to reveal some mistakes and contribute to the preservation of the language. Following the introduction section that presents the language basically, the subject was divided into two main topics: narration ambiguities and misspellings. Accordingly narrative ambiguities were examined under two main titles:

structural and narrative. Finally, spelling errors existing in both languages were examined in the light of examples.

Keywords: Language, Lahn, Incoherency, Galat, Arabic Language, Turkish Language.

Giriş

İnsan, hayatının daha kolay ve müreffeh olması için hemcinsleriyle birlikte yaşamaya muhtaçtır. Birlikte yaşamının gerektirdiği en önemli husus da iletişimdir. İletişimin en basit, kolay ve hızlı olanı sözlü iletişimdir. Sözlü iletişimin temelini ortak mutabakat yani kullanılan sözcüğün hem kaynak hem de hedef için aynı anlamı ifade etmesi oluşturur. Aksi durumda söz konusu sözcük duygu dünyasına hitap etmekten uzak sadece kulağa hitap eden bir sestem ibaret olur. Sözlü iletişimde ortak mutabakat kadar ortak kullanım şekli de önemlidir. Bu nedenle anlamları anlaşılabilir dahi kullanımında hata yapılan bir söz, sağlıklı bir iletişim sağlamaktan uzak olur. Bu nedenle sözlü iletişimde dil hatalarını bilmek ve bu hatalardan uzak kalmak önem arz eder.

1. Dil

Günümüzde dünya genelinde kullanılan çok sayıda farklı diller bulunmaktadır. Geçmiş dönemlerde aktif olarak kullanıldığı halde orijinal halinden başkalaşarak farklı bir dile evrilen veya günümüze ulaşmadan ömrünü tamamlayıp tarih sahnesinden çekilen diller de vardır. Günümüzde kullanılan dillerin de süreç içerisinde değişim geçirdiğini gözlemlemekteyiz. Tüm bu süreçler dilin doğasında değişim ve canlılık boyutunun varlığına yönelik birer kanıttır. Bu değişim gerçeği tüm dillerde ortak payda olarak karşımızda durmaktadır. Ayrıca farklı sembol veya sesler kullanılsa da tüm diller ortak bir amaç ve işlev ekseninde şekillenmektedir. Bu da dillerin cümle kurulumu için özne yüklem zorunluluğu, zaman kiplerin varlığı vb. yönlerde ortak yönlerle sahip olmalarını zorunlu kılmaktadır. Doğal olarak ortak paydaların varlığı dilde ortak hataların varlığını doğurmaktadır. Bu açıdan da diller arasında yapılacak karşılaştırmalı çalışmaların dillerin gelişimine olumlu yönde katkı sunacağı kanaatindeyiz.

1. 1. Dilin Tanımı

Sözlü iletişimin temelini oluşturan dilin tanımına ve kökenine yönelik yaklaşım, dilin sınıflandırılmasında ve yapılacak tasniflerde önemli bir role sahiptir. Dilbilimciler dili farklı şekillerde tanımlamışlardır.¹ Tanımdaki bu

¹ Detay için bk. Süer Eker, *Çağdaş Türk Dili*, 5. baskı (Ankara: Grafiker Yayınları, 2009), 3-6.

farklılıklar dil kavramının anlam ifade eden seslerin yanı sıra yazı, işaret ve resim gibi unsurları da kapsayıp kapsamadığı meselesindeki farklı yaklaşımlardan kaynaklanmıştır. Dil alanında önemli katkıları olan İbn Cinnî (ö. 392/1002) dile dair kapsamlı bir tanım yapmıştır. Ona göre dil, toplumların duygularını kendisiyle ifade ettiği seslerdir.² Buna yakın bir tanım İbnu'l-Hâcib'in (ö. 646/1249) 'Dil, bir anlam ifade üzere vaz' edilmiş her türlü sözdür.' tanımıdır.³ Modern dönem dilbilimcileri de dili, 'Herhangi bir toplumun/ulusun bireyleri arasında anlaşma sağlayan yerleşik dizeler'⁴ şeklinde tanımlamışlardır. Bu tanımlardan dil kavramının sesli iletişim ile sınırlı olduğu; yazı, işaret ve sembollerin her ne kadar bir anlam ifade etseler de dil kapsamına girmediği anlaşılmaktadır. Bu yaklaşıma göre dilin en önemli bileşenleri, anlam ve sestir. Anlam ifade ettiği halde ses olmayan işaret, yazı ve semboller dil kabul edilmediği gibi ses olduğu halde anlam ifade etmeyen sözcükler de dil olarak kabul edilmemektedir.⁵

Bazı tanımlarda dilin kapsamı daha geniş tutularak işaretler, semboller ve mimikler de dil kapsamına dâhil edilmiştir. Bunu daha açık şekilde şu tanımda görmek mümkündür: Dil, (lisân, zebân) insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşmadır.⁶ Bu tanımda, dilin iletişim aracı olması yönüne ağırlık verilmiş; kapsamı, işaretler ve sembolleri de içine alacak şekilde genişletilmiştir.

1. 2. Kökeni

İnsanlık tarihinin başlangıcıyla eş zamanlı olarak ortaya çıkan dil, yapılan çalışmalara rağmen köken ve gelişim süreci gibi birçok açıdan gizemini korumaya devam etmektedir. Ancak dilin bu gizemi, araştırmacıları yıldırmadığı gibi bu konuda hacimli eserlerin ortaya çıkmasını da engellememiştir. Bu gizemin üzerindeki sır perdesini aralama arzusunun

² Ebu'l-Feth 'Usmân b. Cinnî, *el-Hasâ'is*, thk. Muhammed 'Alî en-Neccâr (Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-'Arabî, ts.), 1: 33.

³ Ebû 'Amr Cemâluddîn 'Usmân b. 'Umer b. Ebî Bekr İbnu'l-Hâcib, *Muhtasarı Muntehe's-su'l ve'l-emel fî 'ilmeyi'l-usûli ve'l-cedel*, Thk. Nezîr Hamâdû (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2006), 1:220.

⁴ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil*, (Ankara: TDK. Yayınları, 2009), 51. Farklı tanımlar için bk. Onur Bilge Kula, *Dil Felsefesi ve Edebiyat*, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012), 6-7.

⁵ Sa'dullâh el-Berde'î, *Hadâiku'd-dekâik 'alâ Metni'l-Enmûzec*, (İstanbul: Salah Bilici Kitabevi Yayınları, ts.), 12; Ebû Muhammed Cemâluddîn 'Abdullâh b. Yûsuf b. Ahmed b. 'Abdillâh b. Hişâm el-Ensârî el-Mısırî, *Şerhu Şuzûri'z-zeheb*, thk. Hannâ el-Fâhûrî (Beyrut: Dâru'l-cil, 1988), 15.

⁶ <http://tdk.gov.tr/> Erişim tarihi: 02.05.2015.

doğal bir sonucu olarak dilin menşei, tarih boyunca ilgi duyulan konular arasında yer almıştır. Yeni doğmuş bebeklerin inzivada büyütülerek konuşacakları ilk kelimeyi keşfetmek suretiyle meseleyi çözme gayretine giren sultanlar olduğu gibi⁷ dillerin farklılaşmasını insanın tanrıya başkaldırısının bir cezası olarak görenler de olmuştur.⁸

Dilin kökeni ile ilgili birçok teori öne sürülmüştür.⁹ Bu teoriler, vahiy/tevkif ve istilâh/muvâza'a/uzlaşma olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.¹⁰ İslâm âleminde dilin menşeinin vahiy olduğuyla ilgili görüşler, ﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا﴾ “O, Âdem’e tüm isimleri öğretti.” (el-Bakara 2/31) ile ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ الْأَلْسِنَاتِ وَاللُّغَاتِ﴾ “Göklerin ve yerin yaratılması ile dillerinizin ve renklerinizin farklılığı, O’nun (gücünün) göstergelerindedir.” (Rûm, 30/22) ayetleri ekseninde şekillenmiştir. Bu yaklaşıma göre Allah ilk insana dili öğretmiş ve öğretilen bu dil ilk insandan da diğer insanlara geçmiştir. Öğretilen ilk dilin hangisi olduğu hususunda ise görüş birliği söz konusu değildir. Bu teorinin önde gelen savunucuları, İbn Abbâs (ö. 68/687), el-Eş’arî (ö. 324/936), İbn Fâris (ö. 395/1004) ve İbn Hazm’dır (ö. 456/1064).¹¹

Dilin uzlaşma ürünü olduğunu kabul edenler ise Allah’ın, yarattığı ilk insana herhangi bir dili vahiyle öğretmediğini bilakis insanın dil yetisini ihtiyaçları neticesinde sahip olduğu yeteneği sayesinde edindiğini ifade etmişlerdir. Bu yaklaşımın önde gelen temsilcileri ise Mutezilî Ebû Hâşim el-Cubbâî (ö. 321/933) ve Kâdî ‘Abdulcebbar’dır. İbn Haldûn (ö. 808/1406) da bu görüşe yakın bir yaklaşım sergileyerek dilin yaratıcı tarafından insana

⁷ Herodotos, *Herodot Tarihi*, çev. Perihan Kuturman (İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1973), 77-78.

⁸ Tevrat, Tekvin, 11-12. bablar.

⁹ Bu teoriler ve delilleri hakkında geniş bilgi için bk., Seyfuddîn Ebu’l-Hasen ‘Alî b. Muhammed el-Âmidî, *el-İhkâm fî usûli’l-ahkâm*, (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2008), 48-51; es-Suyûtî, *el-Muzhir fî ulumi’l-luga ve envâ’ihâ*, thk. eş-Şirbînî Şerîde (Kahire: Daru’l-hâdis, 2010), 17-36; Ragıp Hulusi Özden, *Dil Türeyişi Teorilerine Toplu Bir Bakış*, (b.y., y.y., ts.), 774-791; Hüseyin Küçükcalay, *Kur’ân Dili Arapça*, (Konya: Denizkuşları Matbaası, 1969), 22-42.

¹⁰ Muhammed Sıddîk Hasenhân el-Kinnevcî, *el-Bulga fî usûli’l-luga*, thk., Nezîr Muhammed Mektebî (Beyrut: Dâru’l-beşâiri’l-İslâmiyye, 1988), 72-87.

¹¹ Ebu’l-Huseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ, *es-Sâhibî fî fikhi’l-luga ve suneni’l-‘Arab fî kelâmihâ*, Beyrut: Dâru’l-kutubi’l-‘ilmiyye, 1997), 13-14; Ebû Muhammed İbn Hazm, *el-İhkâm fî usuli’l-ahkâm*, (Beyrut: Dâru’l-kutubi’l-‘ilmiyye, 1980), 1: 31.

verilen yetenek/meleke ve bu yeteneğin geliştirilmesine bağlı olarak ortaya çıkan konuşma olmak üzere iki boyutuna işaret etmiştir.¹²

Her iki yaklaşımın haklı yönlerinin yanı sıra çıkmazları da bulunmaktadır. Zira dilin vahiy olduğu iddiası, 'Yaratıcı ilk insana belli bir dili mi yoksa bütün dilleri mi öğretti? Eğer belli bir dili öğretmişse bu dil hangisidir ve diğer diller nasıl ortaya çıktı?' gibi soruları akla getirmektedir. Dilin uzlaşma olduğu iddiası ise bütünlük arz eden böylesi muazzam bir sistemin insan tarafından ihtiyaçları neticesinde peyderpey ortaya konmasının mümkün olup olmadığına dair sorulara neden olmaktadır. Bu teorilerin savunucularının söz konusu çıkmazlara dair öne sürdükleri delillerinin kesin bir kanıt teşkil etmemesi nedeniyle İbn Cinnî gibi her iki teoriye de ihtimal veren kararsız bir grubu doğurmuştur.¹³

Tüm görüşlerin delilleri ve çıkmazları göz önünde bulundurulduğu zaman şunu söylemek mümkündür: Küllî/tümel anlamları ifade eden kavramlar yaratıcı tarafından, cüz'î kavramlar ise bu küllî kavramlardan yararlanan insan tarafından ortaya konulmuştur. Bunu, tüm maddelerin ana kaynağının yaratıcı tarafından yaratılması ve insanın bu ana maddeden ihtiyaçları neticesinde yeni icatları ortaya koymasıyla örneklemek mümkündür. Ayrıca hangi teori kabul edilirse edilsin dilin gelişimindeki en temel nedenin iletişim ihtiyacı olduğu göz ardı edilmemelidir.

2. Lahn /Galat / Dil Hatası / Anlatım Bozukluğu

Lahn kavramı üzerine özellikle Arap dünyasında birçok çalışma yapılmıştır. İlk dönem çalışmalar lahn örneklerinin ortadan kaldırılıp yerine doğru kullanımların ikamesini gaye edinen çalışmalardır. Sonraki dönemlerde ise bir kavram olarak lahn incelenmiş ve arka planında bulunan nedenler ve tarihî süreci incelenmiştir. Bu kavramın çok yönlü olarak irdelenmesi ise dil alanındaki modern çalışmaların hız kazanmasıyla başlamıştır. Bu anlamda İslâm dünyasının yanı sıra Batı dünyasında da konuya dair çalışmalar yapılmıştır.¹⁴

Değişim gerçeğini tabiatında barındıran dil olgusunun doğru veya yanlış olarak nitelendirilmesindeki dayanakların netleştirilmesi zor bir husustur. Lahnın kavramsal çerçevesi tam çizilmeden temel amacı bireyler

¹² 'Abdurrahmân b. Muhammed b. Haldûn, *Mukaddimetu İbn Haldûn*, Thk. 'Abdullâh Muhammed ed-Dervîş (Dimaşk: Dâru Ya'rub, 2004), 2: 378.

¹³ İbn Cinnî, *el-Hasâ'is*, 1: 94-100; el-Âmidî, *el-İhkâm*, 1: 66-71.

¹⁴ Geniş bilgi için bk. CH. Pellat, "Lahn al-'amma" *The Encyclopaedia of İslam*, (Leiden: 1982), 7: 605-610; Georgine Ayoub, "Lahn" *Encyclopedia of Arabic Language And Linguistics*, lahn mad.

arasında iletişimi sağlamak olan dilin bu görevi ifa ettiği sürece yanlış olarak nitelendirilmesi veya herhangi bir kullanımının bir diğerine tercih edilmesi gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Bu nedenle öncelikle lahn/anlatım bozukluğunun sağlıklı bir şekilde tanımlanması gerekir.

2. 1. Lahnın Tanımı

Arapçada lahn kelimesinin 'lehçe, üslup, imalı/şifreli konuşma, zekâ, nağme, sesi değişik tonlarda çıkarma, sözlerde hatalı kullanım' gibi farklı anlamları bulunmaktadır.¹⁵ Terim olarak 'dil hatası' anlamını ise dil çalışmalarının başladığı hicrî birinci yüzyılda kazandığı söylenebilir.¹⁶ Bu kelimenin her ne kadar asr-ı saadette de 'dil hatası' anlamında kullanıldığını gösteren rivayetler¹⁷ bulunsa da gerek eski şiirlerde gerekse de Kur'ân ve hadislerde dil hatası anlamından ziyade 'imâlî, şifreli, isabetli konuşma, ince anlayış, seste nağme yapma' gibi anlamlarda kullanıldığı anlaşılmaktadır.¹⁸ Bu terim son dönemlerde Türkçede de kullanılan galat kavramıyla da çok yakın anlam taşımaktadır. Ancak eş anlamlı oldukları söylenemez.¹⁹

Lahnın terim olarak farklı tanımları yapılmıştır. Bunun sebebi ise tanımı yapan her âlimin lahn kavramına kendi alanı açısından yaklaşmasıdır. Mesela hadis âlimleri lahnı; 'Bir hadisi, dilbilgisi kurallarına aykırı okumak, gramer hatası yapmak' olarak tanımlarken,²⁰ kıraat ilmi açısından ele alan Seyyid Şerîf el-Curcânî (ö. 816/1413) ve Tehânevî (ö. 1158/1745) lahnı açık ve gizli olmak üzere iki kısma ayırarak 'kelimelerde anlamın bozulmasına

¹⁵ İbn Manzûr, "لحن mad" *Lisânu'l-'Arab*, 13: 379-380; Ebu'l-Hasen 'Alî b. İsmâ'îl b. Sîde ed-Darîrî, *el-Muhassas*, Beyrut: Dâru İhyâi't-turâsi'l-'Arabî, 1996) 1: 216; Ebu'l-Kâsim Mahmûd b. 'Umer ez-Zemahşerî, "لحن mad" *Esâsu'l-belâga*, (Beyrut: Dâru sadır, 1979), 561-562.; Ahmet Karadavut, Arap Dilinde Lahn'ın Doğuşu, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 7, yıl 1997, 325-326.

¹⁶ Ahmed b. Fâris, *Mu'cemu mekâyisi'l-luga*, Dâru'l-fikr, Beyrut 1998, 950; ez-Zemahşerî, "لحن mad" *Esâsu'l-belâga*, 561; Ramazan 'Abduttevvâb, *Lahnu'l-'âmm ve't-tatavvuru'l-lugavî*, (Kahire: Mektebetu zehrâ eş-şark, 2000), 13-16.

¹⁷ es-Suyûtî, *el-İktirâh fî 'ilmi usuli'n-nahv*, (Kahire: Dâru'l-ma'rifeti'l-câmi'iyye, 2006), 132; A.mlf. el-Muzhir, 2: 341.

¹⁸ Lahn kelimesinin değişik kullanımları ve değişim aşamaları için bk. Muhammed Murtedâ b. Muhammed el-Huseynî ez-Zebîdî, "لحن mad" *Tâcu'l-'arûs min cevâhiri'l-Kâmûs*, thk. 'Abdulmun'im Halîl İbrâhîm, (Lübnan: Dâru'l-kutubi'l-'ilmiyye, 2012), 28: 309-311.; Kees Versteegh, *The Arabic Language*, Edinburgh Üniversitesi, İngiltere 2014, 11-15.

¹⁹ İki kavram arasındaki ilişki hakkında geniş bilgi için bk. Ömer Acar, "Osmanlı Türkçesinde Arapça Alıntı Kelimelerin Galat Kullanımı", *Bütün Yönleriyle Osmanlıca ve Mirası Uluslararası Sempozyumu*, (Türkiye-Kırıkkale, 26-27 Nisan 2016), ed. Eyüp Baş. 249-260. Ankara: Özel Ofset Basın Yayın Mat, 2016.

²⁰ Abdullah Aydın, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2009), 160; M. Yaşar Kandemir, "Lahn", (İstanbul: DİA, 2003), 27: 56.

neden olan tahribatlar' olarak tanımlamışlardır.²¹ Her iki tanımın odak noktası '*doğrudan sapma*' olarak görülebilir. Bu noktayı göz önünde bulundurup lahnı dil ile ilişkilendirerek şöyle tanımlamak mümkündür: Lahn, iletişimi sağlayan dizelerin kullanımında veya yazımında dilin temel mantığına ve yerleşik kurallarına aykırı davranmaktır.²² Türk dilciler de anlatım bozukluğunu şöyle tanımlamışlardır: Bir dilsel birimin ana dili konuşurlarınca o dile ait kusursuz yapıda bir öge olarak değerlendirilmemesidir.²³

2. 2. Dayanağı

Dil gibi temel işlevi iletişim olan, değişim ve gelişimi fitratında barındıran bir olgunun bir bölümüne yanlış diyebilmek için geçerli bir dayanağa ihtiyaç vardır. Bu dayanağın farklılaşması, elde edilecek sonucun da farklı olmasına neden olur. Nitekim dildeki bir kısım kullanımlar farklı yaklaşımlar nedeniyle bazı dilciler tarafından lahn görülürken başkaları tarafından doğru kabul edilebilmiştir. Lahn konusunu ele alan eserlere bakıldığı zaman Arap dilcilerinin herhangi bir kullanımın doğruluk ve yanlışlığının tespitinde 'semâ' ve kıyasın yanı sıra kelimenin muteber sözlüklerde bulunması, genel kurallara uyması ve gramer ekollerinden birine uyması gibi esasları dayanak noktası olarak gösterdikleri görülür.²⁴ Ancak 'genel kabul' ilkesi açısından bir söz birliği bulunmamaktadır. Öne sürdükleri argümanlara bakıldığı zaman Harîrî gibi bazı dilcilerin genel kabulden Kur'ân, hadis ve Arap şiiirini kastettiği,²⁵ Şihâbuddîn el-Hafâcî (ö. 1069/1659) gibi kimi dilciler ise bunların yanı sıra Arapçanın farklı lehçelerini de genel kabul çerçevesinde değerlendirdiği²⁶ gözlemlenir.

²¹ el-Curcânî, *et-Ta'rîfât*, 271; Muhammed 'Alî b. 'Alî et-Tehânevî, *Keşşâfu istilâhâti'l-funûn*, (Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-İlmiyye, 1998), 4: 94.

²² Muhammed 'Abdullâh İbnu't-Temîn, *el-Lahnu'l-lugavî ve âsâruhu fi'l-fıkhi ve'l-luga*, (Dubâi Dâiretu's-şuûni'l-İslâmiyye, 2012), 27.

²³ Detay için bk. Eker, *Çağdaş Türk Dili*, 463.

²⁴ Bu esaslar hakkında geniş bilgi için bk., İmîl Bedî', Ya'kûb, *Mu'cemu'l-hatai ve's-savâb*, (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-melâyîn, 1986), 33-53.

²⁵ Ebû Muhammed el-Kâsım b. 'Alî b. Muhammed b. 'Usmân el-Harîrî el-Basrî, *Durretu'l-gavvâs fî evhâmi'l-havâs*, Thk. Beşşâr Bekkûr, (Dımaşk: Dâru's-sekâfeti ve't-turâs, 2002), 292.

²⁶ Şihâbuddîn Ahmed b. Muhammed b. 'Umer, el-Hafâcî, *Durretu'l-gavvâs şerhuhâ ve hevâşîhâ*, thk., 'Abdulhafîz Farağlı, 'Alî el-Karanî, (Beyrut: Dâru'l-cîl, 1996), 102-107

2. 3. Çeşitleri

Anlatım bozuklukları genel olarak dilciler tarafından yapısal bozukluklar ve anlamsal bozukluklar olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir.²⁷ Bu ana başlıkların her birisinin alt başlıkları bulunmaktadır.

2. 3. 1. Yapısal Bozukluklar

Yapısal bozukluklar, kelimelerin ses yapısında, eklerinde veya yazım şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Yapısal bozukluklar başlığı altındaki talif başlıkları şu şekilde sıralamak mümkündür:

2. 3. 1. 1. Fonetik Değişim

Arapçada kelimelerin fonetik yapısında yapılan hatalar, harflerin yerlerinin değiştirilmesi, bir harfin farklı bir harfe dönüştürülmesi veya bir harfin olması gereken hareke yerine farklı bir hareke ile seslendirilmesi olmak üzere üç grupta incelenebilir. Arapçada yapılan bu tür hatalara şu örnekleri vermek mümkündür:

'Bir şeyi kaba kuvvetle almak' anlamını ifade eden (تعشمر) kelimesinde harflerin yerlerinin değiştirilerek (تعشرم) şeklinde hatalı okunduğu iddia edilmiş ve söz konusu iddianın temellendirilmesi için de halkın kullanımının yanı sıra şiirdeki kullanım kanıt olarak gösterilmiştir.²⁸ Türkçede ise bu tür hatalara genelde telaffuzu zor, benzer harflerin kullanıldığı veya yabancı dillerden Türkçeye geçmiş kelimelerde rastlamak mümkündür. Hem konuşma dilinde hem de yazılı metinlerde karşılaştığımız bu tür kelimelere şu örnekler verilebilir:

Kelimenin Kullanımı	
Yanlış	Doğru
Bafrika	Fabrika
Yanlız	Yalnız
Yalniş	Yanlış

²⁷ Siddık Akbayır, *Dil ve Diksiyon: Yazılı ve Sözlü Anlatım Bozuklukları*, (Ankara: Akçağ Basım Yayım Pazarlama, 2003), 5-9; İsa Güleç, *Dil ve Anlatım Bozuklukları*, (İstanbul Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2014), 3-7; Bazı dilciler de anlatım bozukluklarını sözcük ve cümle düzeyi olmak üzere iki ana başlıkta incelemiştir. Detay için bk.: İbrahim Gürgen, "Anlatım Bozuklukları" *Türkçe Yazılı Anlatım*, (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi web-ofset Tesisleri, Temmuz 2011), 145-153.

²⁸ Harîrî, *Durre*, 123-124.

Arapçada bu türdeki hatalardan biri de (إِبْتَة) kelimesidir. Söz konusu kelime bazen (ب) harfinin esresi ile (إِبْتَة) şeklinde kullanılarak hata yapılmıştır. Bu şekildeki kullanımın hata olduğu tezi, kelimenin başında bulunan hemzenin hemze-i vasl olduğu ve bu hemzenin harekesiz harflerin okunması için kelime başlarına getirildiği savına dayandırılmıştır.²⁹

Türkçede harf eklenmesi türündeki hatalara özellikle yabancı kökenli kelimelerde rastlanılmaktadır.

Kelimenin Kullanımı	
Yanlış	Doğru
Eşortman	Eşofman
Entellektüel	Entelektüel
Afilli	Afili

Arap alfabesinde (س/ص/ث) gibi bazı harflerin fonetik açıdan birbirine yakın olması gerçeğinden hareketle harf değişimi hatalarının bu harflerde olası bir durum olduğunu söylemek mümkündür. Bu harflerin tümü Türkçede tek bir harfte vücut bulmuştur. Bu tür hatalar için ele alınan örneklerin çoğunda fasîh kullanımların gereksiz yere hata olarak nitelendiğini söylemek mümkündür. Fonetik hatalardan kaynaklanan hatalı kullanımların harf değişimine uğrayan kullanıma، مسح الله ما بك، cümlesi örnek verilebilir. Harîrî, bu ifadedeki hatalı yöne değinmiş, doğru kullanımı (مصح) şeklinde tespit etmiştir.³⁰ el-Halîl, (مسح الله ما بك) ifadesinin sahih olduğunu ancak (مصح الله ما بك) şeklindeki kullanımın daha uygun olduğunu belirtmiştir.³¹ İbn Berrî'nin Harîrî'nin tespitinde hatalı olduğuna dair yaklaşımı, el-Halîl, el-Cevherî, İbn Sîde, İbn Manzûr ve ez-Zebîdî'nin tespitlerinden ortaya çıkan sonuç ile uyum gösterdiği gibi (س) ve (ص) harfleri arasında lokal düzeydeki geçişkenlik gerçeği ile de örtüşmektedir.³²

Bir diğer hatalı kullanım ise خرمش الكتاب Kitapı heba etti' cümlesindeki kullanımdır. Bazı kullanıcıların, (ب) harfini (م) harfine

²⁹ Harîrî, *Durre*, 292.

³⁰ Harîrî, *Durre*, 130.

³¹ el-Halîl, *Kitâbu'l-'ayn*, 3: 156.

³² Konu hakkında geniş bilgi ve örnekler için bk. el-Hafâcî, *Durretu'l-gavvâs şeruhâ ve hevâşihâ*, thk., 'Abdulhafîz Farağlı, 'Alî el-Karanî, (Beyrut: Dâru'l-cil, 1996), 102-107; İsmail Durmuş, "Sâd" (İstanbul: DîA, 2008), 35: 370-372; İsmail Durmuş, "Sîn" (İstanbul: DîA, 2008), 37: 220-221.

dönüştürerek hatalı okuduğu iddia edilmiştir.³³ el-Halîl, el-Ezherî, İbn Sîde ve Fîrûzâbâdî gibi lügatçiler, (خَرِبَش) fiilinin (خَرْمَشَن) ile eş anlamlı olduğunu iddia etmişlerdir.³⁴ Bu tür yakın mahreçli harf değişimi hataları Türkçede de yaygın bir şekilde bulunmaktadır. Aşağıda verilen tabloda benzer örnekler bulmak mümkündür.

Kelimenin Kullanımı	
Yanlış	Doğru
Acitasyon	Ajitasyon
Afaroż	Aforoz
Anfi	Amfi
Ataç	Ataş
Döküman	Doküman
Ekzoz/ekzos/egsos	Egzoz
Çinekop	Çinakop
Herkez	Herkes

2. 3. 1. 2. Harf Düşmesi

Yapısal dil hataları kapsamında ele alınan lahn türü örneklerinden biri de kelimededen geçerli bir neden olmaksızın harfin atılması sonucu ortaya çıkan hatalı kullanımlardır. Arapçada ve Türkçede bu tür örneklerle sık karşılaşmaktadır.

Arapçada bu tür hatalı kullanımlara örnek olarak Abbâsî halifelerinden el-Mu'tasım tarafından inşa edilen Samarrâ şehrinin ismini göstermek mümkündür. Nitekim şehrin orijinal isminin (سَرَّ مَنْ رَأَى) 'surra/serre men rea' olduğu, ancak bunun yerine kelimededen birçok harf atılarak (سامررا) 'Sâmarrâ' şeklinde kullanılarak hata yapıldığı belirtilmiştir. Ancak bu tür kullanımların hata olmaktan ziyade dilin doğasında var olan kısaltmalar olduğunu söylemek mümkündür. Arapçadaki bu tür kısaltmalar günümüzde de yaygın olarak yapılmaktadır. Türkçe açısından da aynı durumun olması, bu tür kullanımların dilin doğal seyirinde gelişen değişimler olduğunu göstermektedir. Özellikle sosyal medyadaki yazımlarda bu tür değişimler hız kazanmıştır. Ancak dildeki bu kısaltma eğilimini rastlantıya ve

³³ Harîrî, *Durre*, 231; Ebu'l-Ferec Cemâluddîn 'Abdurrahmân b. 'Alî b. Muhammed el-Bağdâdî, *Takvîmu'l-lisân*, Thk., 'Abdulazîz Matar, (Kahire: Dâru'l-me'ârif, 1966), 103.

³⁴ Ebû 'Abdirrahmân el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhidî, *Kitâbu'l-'ayn*, Thk., Mehdî el-Mahzûmî, Dâru ve mektebetu'l-hilâl, y.y., ts), 1: 325; el-Ezherî, *Tehzîbu'l-luga*, 7: 262; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûs*, 1: 592.

keyfiliğe bırakmaktan ziyade kurallar ekseninde yapılmasına dikkat edilmesi dilde birlik adına önemlidir. Aşağıdaki tabloda bu yolla elde edilen kullanımların örneklerini görmek mümkündür.

Türkçesi	Fasih Arapça	Konuşma Dilinde
Niye, ne için?	لَايَ شَيْءٍ؟	لَيْشَ؟
Bir şey olmaz, bir şey değil	مَا عَلَيَّ شَيْءٌ	مَا عَلَيَّشَ
Ne yapıyorsun?	أَيُّ شَيْءٍ تُسَوِّي؟	أَيْشَ تَسَيِّ؟
Böylece/gibi...	كَمَا أَنَّ	كَمَاَنَّ
Karşılıksız	بِلا شَيْءٍ	بِلاشَ
Yok, bulunmuyor.	مَا فِيهِ شَيْءٌ	مَا فَيْشَ

Türkçe için ise bu tür kelimelere şu örnekler verilebilir:

Kelimenin Kullanımı	
Yanlış	Doğru
Süpriz	Sürpriz
Acaip	Acayip
Napim	Ne yapayım
Naber	Ne haber

2. 3. 1. 3. Gereksiz Eklemeler

Dildeki hatalı kullanım türlerinden biri de anlamsız seslerin veya cümleye katkı sağlamayan kelimelerin kullanılmasıdır. Bu tür hatalara yazılı anlatımdan ziyade sözlü anlatımda karşılaşılmaktadır. Bu kullanımları fahiş galat olarak niteleyen Harîrî, هَمْ فعلت وهم خرجت، cümlesini örnek olarak göstermiştir. Harîrî, bazı kullanıcıların sözlerinin başına herhangi bir anlamı olmayan (هَمْ) 'hem' sesini eklediklerini ifade etmiş, bu eklemenin fahiş bir hata olduğunu belirtmiştir.

Gereksiz ekleme hataları, Arapçada olduğu gibi Türkçede de bulunmaktadır. Nitekim birçok yörede 'Ma sen istedin de ben vermedim mi?' örneğinde olduğu gibi cümleye 'ma' sesi eklenmektedir. Bu ve benzeri kullanımlar konuşma dilinde yaygın olsa da yazı dilinde nadirdir. Türkçede yapılan bu tür hataların diğer bir çeşidi de gereksiz sözcük kullanımlarıdır.³⁵ Buna örnek olarak, 'Bu gece hava sıfırın altında eksi kırk dereceydi.' cümlesi verilebilir Zira 'sıfırın altında' ve 'eksi' sözcükleri aynı anlamı ifade eder.

³⁵ Cahit Kavcar v.dğr., *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, (Ankara: Anı yayıncılık, 2015), 36-40.

2. 3. 1. 4. Gramer Hataları

Toplumda yaygın bir şekilde yapılan hata türlerinden biri de dilin genel ilkelerinden elde edilen gramer kurallarına aykırı olan kullanımlardır. Arap dilinde mahreç ve sıfatları aynı olan iki harfin herhangi bir engel olmadığı durumda tahfif amacıyla idgam edilmesi esastır. Bu tür bir uygulama Türkçede yoktur. Ancak Arap dilciler, سارر فلان فلانا وقاصصه وحاججه gibi idgam şartlarına aykırı kullanımları lahn olarak nitelemişlerdir:³⁶ Onlara göre örnekteki fiil, سارر şeklinde idgamlı okunma imkânına sahipken ساررر şeklinde idgamsız okunmuştur. Gramer kurallarına aykırı olması nedeniyle hatalı kabul edilen diğer örnek de قاما الرجلان وقاموا الرجال Zira bu örnekte failini açık isim olarak almış bir fiil, tesniye ve çoğul zamiriyle kullanılmıştır. Hâlbuki genel kural ve kullanıma göre faili açık isim olarak almış bir fiilin aynı zamanda tesniye ve çoğul zamirlerini de almaması gerekir.³⁷ Ancak Sîbeveyhi ve İbn Cinnî başta olmak üzere dilcilerin geneli bu kullanımı, sahîh bir Arap lehçesi olarak görmüştür.³⁸ Buna benzer hatalı bir kullanım da الخواميل تطلقن والحادثات تطرفن, Bu örnekte de müennes çoğul mübtedalarla haber olarak kullanılan fiilin sonunda müennes çoğul alameti olan (ن) ve te'nîs alameti olan (ت) bir arada kullanılmıştır. Halbuki çoğul müenneslere haber olarak kullanılan fiillerin başına (ي) harfinin getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.³⁹

Türkçede yapılan gramer hataları tekillik ve çoğulluk açısından uyumsuzluk, özne eksikliği veya uyumsuzluğu, yüklem eksikliği, yanlış bağlaç veya tümleç kullanımı ile tamlama yanlışları şekillerinde ortaya çıkabilmektedir.⁴⁰ Aşağıdaki cümlelerde bunların örneklerini görmek mümkündür:

Kuşlar ötüyorlar. Bu cümlede özne insan dışındaki bir varlık olduğundan yüklem tekil kullanılması gerekir. Ancak yüklem çoğul kullanılarak gramer hatası yapılmıştır.

Çocuklar ağlıyor. Bu cümlede ise öznenin insan olmasından dolayı yüklem çoğul kullanılması gerekirken tekil kullanılarak hata yapılmıştır.

³⁶ Harîrî, *Durre*, 41,42.

³⁷ İbn Hişâm, *Şerhu Şuzûri'z-zeheb*, 'Abdulganî ed-Dakr Thk., (Suriye: eş-Şeriketu'l-muttehîde li't-tevzî', ts.), 214.

³⁸ Sîbeveyh, *el-Kitab*, (Beyrut: Mektebetu'l-hâncî, ts.), 1: 19, 2: 41; İbn Cinnî, *Sirru sinâ'ati'l-î'râb*, 2: 273.

³⁹ Harîrî, *Durre*, 327.

⁴⁰ Eker, *Çağdaş Türk Dili*, 471; Kavcar v.dğr. *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, 36-40.

Bir toplumda dil ve edebiyat özgür olmadıkça yükselemez. Bu cümlede öznenin eksikliği söz konusudur. Cümlenin kuruluşu ‘Bir toplumda dil ve edebiyat özgür olmadıkça o toplum yükselemez.’ şeklinde olmalıydı.

Ben ve Mehmet okula gittim. Türkçede öznenin birinci ile ikinci veya üçüncü şahıslardan oluşması durumunda yüklem birinci çoğul olarak kullanılması gerekir.⁴¹ Bu cümlede ise yüklem sadece birinci tekil şahsa uyarlanmıştır. Hâlbuki olması gereken ‘Ben ve Mehmet okula gittik.’ şeklindeki kullanımdır.

Onlar seni sever, saygı duyarlar. Bu cümlede de tümleç/nesne eksikliği vardır. Cümlenin doğru kullanımı ‘onlar seni sever sana saygı duyarlar’ şeklindedir.

2. 3. 2. Anlamsal Bozukluklar

Duygu ve düşüncelerin muhataba aktarılmasına aracı olan dilin, söz konusu işlevini yerine getirebilmesi için dil bilgisi ve imlâ kurallarının yanı sıra anlamsal bozukluklara neden olan mantık hataları, gereksiz veya çelişik unsurlar gibi hatalardan da uzak olması gerekir. Bu şartları taşımayan ifadeler, dil kuralları açısından kabul görmediği gibi iletişimde aksaklıklara da neden olur. Dilcilerin ele aldığı anlamsal dil hatalarını başlıklar halinde şöyle sıralamak mümkündür:

2. 3. 2. 1. Çelişik Kelimelerin Bir Arada Kullanılması

Yaygın dil hatalarından bir kısmı da çelişik kelimelerin bir arada kullanılmasından kaynaklanan hatalı kullanımlardır. Çelişik kelime kullanımından kasıt, kesinlik veya ihtimal, geçmiş veya gelecek zaman gibi aynı anda düşünülemeyen anlamları ifade eden kelimelerin bir arada kullanılmasıdır.⁴² Türkçede de bu tür örnekler rastlanmaktadır.⁴³ ‘Eminim ki hoca bugün derse gelmeyebilir’ cümlesinde kesinlik bildiren ‘eminim’ sözcüğü ile ihtimal bildiren ‘gelmeyebilir’ sözcüklerinin aynı cümlede kullanılması bu tür hataya örnek oluşturur. ‘Aşağı yukarı tam beş yıldır burada yaşıyorum.’ cümlesinde de benzer durum söz konusudur.

Arapçada çelişik kelimelerin bir arada kullanılmasından kaynaklı hatalı örneklerden biri (لَا أَكْتُمُهُ قَطُّ) cümlesidir. Buradaki hata, gelecek zamanı ve olumsuzluk anlamı ifade eden (لَا) edatı ile geçmiş zamanı ifade eden (قَطُّ)

⁴¹ Kavcar v.dğr. *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, 37.

⁴² Gürgeç, “Anlatım Bozuklukları”, 147.

⁴³ Kavcar v.dğr. *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, 34.

kelimesinin bir arada kullanılmasıdır.⁴⁴ İbn Ya'îş ve İbn Hişâm gibi dilciler, (فَطَّ) kelimesinin geçmiş zaman zarfı olmakla birlikte halk tarafından gelecek zaman zarfı olarak da kullanıldığını ancak bunun hatalı bir kullanım olduğunu açıkça belirtmişlerdir.⁴⁵ Araplardan gelen kullanım şekli ve dilcilerin konu hakkındaki görüşleri, (فَطَّ)'nın geçmiş zaman dışında kullanılmasının hata olduğunu göstermektedir. Ancak 'avâmın yanı sıra ez-Zemahşerî gibi ediplerin de (فَطَّ) kelimesini muzâri fiillerle kullanması, bu tür kullanımların lahn olarak telakki edilmesinden ziyade anlam genişlemesine uğramış kelime olarak kabul edilebileceğini ortaya koymaktadır.

Aynı şekilde (لَعَلَّه نَدِمَ) cümlesi, farklı zaman dilimlerini ifade eden kelimelerin bir arada kullanılmasından kaynaklanan kullanım hatasını barındırmaktadır. (لَعَلَّه) kelimesinin 'umulur' anlamını ifade etmesi hasebiyle gelecek zamanı, mâzî fiillerin ise geçmiş zamanı ifade ettiği için ikisinin birlikte kullanılmasının anlatım bozukluğuna neden olduğu belirtilmiştir.⁴⁶ İbn Berrî ve el-Hafâcî, (وما يدريك لعل الله اطلع على أهل بدر فقال اعملوا ما شئتم) *Nerden bilirsin ki! Belki de Allah Bedir ehline bakıp: İstedığınızı yapın!' buyurmuştur.*' hadisi⁴⁷ ile el-Ferezdak'ın (أَعْدَ نَظْرًا يَا أَضَاءَتْ لَكَ النَّارُ الْجَمَّازَ الْمُقَيَّدَا) *Dön tekrar bak ey Abdukays! Belki de ateş bağlı eşeği sana aydınlığa çıkarır(ışığıyla görmeni sağlar).*' şiirini⁴⁸ kanıt göstererek toplumda yaygın olarak (لَعَلَّه)'nin mâzî fiil ile de kullanıldığını ve bu tür kullanımların hata olmadığını belirtmişlerdir.⁴⁹

Çelişik kelimelerden kaynaklanan hatalı kullanımlar ekseninde ele alınan örnekler ve konuyu temellendirmedeki yaklaşımlar, kelimelerin mecâz, teşbih ve kinâye gibi kullanımlara dayanılarak yan anlamlarda kullanılmasının bazı dilciler tarafından hatalı kullanım olarak kabul edildiğini göstermektedir.

2. 3. 2. 2. Deyim veya Kelimelerin Yanlış Anlamda Kullanılması

Klişeleşmiş anlatım türü olan deyimlerde herhangi bir sözcük değiştirilemediği gibi deyimdeki kelimelerin yerleri de değiştirilemez. Dilciler tarafından ele alınan lahn türlerinden biri de kelime ve deyimlerin

⁴⁴ Harîrî, *Durre*, 129.

⁴⁵ Muvaffakuddîn Ebu'l-Bekâ Ya'îş b. 'Alî, b. Ya'îş, *Şerhu'l-Mufassal*, İmîl Bedî' Ya'kûb Thk., (Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-'ilmiyye, 2001), 3: 138; İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb*, 1: 232.

⁴⁶ Harîrî, *Durre*, 154.

⁴⁷ Buhârî, *Kitâbu'l-megâzî*, 8: 486.

⁴⁸ İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb*, 1: 380.

⁴⁹ Ebû Muhammed 'Abdullâh b. Berrî b. 'Abdilcebbar b. Berrî el-Makdisî el-Mısrî, *el-Havâşî 'alâ Durreti'l-gavvâs*, thk., 'Abdulhafız Farağlı, 'Alî el-Karanî, (Beyrut: Dâru'l-cil, 1996), 747; el-Hafâcî, *Şerhu Durre*, 158-159.

kullanılmaları gereken anlam, yer, bağlam veya formun dışında kullanılmalarıdır. Bu tür hatalar, kelimenin veya deyim anlamının bilinmemesinden kaynaklanabildiği gibi kelimelerin fonetik yakınlığından da kaynaklanabilmektedir. Bu tür hatalı kullanımlara örnek olarak (قدم سائر) (القبة والقضلة) cümlesinde (سائر) kelimesi verilebilir. Zira bu kelime (الجميع) 'artan/geriye kalan' anlamında olmasına rağmen 'tümü/hepsi' anlamında kullanılarak lahn yapıldığı ifade edilmiştir.⁵⁰ Ancak genel kabule rağmen bazı kullanıcıların kelimeyi tümü anlamında kullanmasına gerekçe olarak genelde kalan kısmın çoğunluk taraf olması gösterilebileceği gibi kullanıcıların Arapçada yaygın olarak kullanılan tağlib metoduna dayanmış olma ihtimali de gösterilebilir.

Bu türe bir diğer örnek olarak (سررت برؤيا فلان) '*Falanca'yı görmekten mutluluk duydu*' cümlesindeki (رؤيا) kelimesinin kullanımı gösterilebilir. Bu kelime Arapçada yaygın olarak rüya anlamında kullanılmasına rağmen 'görme' anlamında kullanılarak hata yapıldığı, doğru olan kullanımın (سررت برؤيتك) şeklinde olduğu iddia edilmiştir. el-Hafîl, el-Cevherî ve İbn Manzûr, (رأى) fiilinin 'gözle görmek, görüş bildirmek, rüya görmek' gibi farklı anlamları bulunduğunu, görme anlamını ifade edince mastarının (رؤية), 'rüya' anlamında kullanıldığında (رؤيا) şeklinde olduğunu belirtmişlerdir.⁵¹ İbn Berrî, nadir de olsa Arapların (الرؤيا) kelimesini görme anlamında kullandıklarını belirtmiştir. el-Hafâcî ise dilcilerin (الرؤية) ve (الرؤيا) kelimeleri hakkında farklı görüşlere sahip olduklarını belirtmiş ve her iki kelimeyi eş anlamlı kabul eden dilcilerin görüşüne dayanarak bu kullanımın sahih kabul edilmesinin mümkün olduğuna işaret etmiştir.⁵²

Dilcilerin ele aldığı hatalı deyim kullanımlarına örnek olarak (جرى) (الوادي فطم على القليب) 'Dere aktı, yatağını aştı' anlamındaki deymi vermek mümkündür. Harîrî, bu deyim son kelimesinin (على القري) olması gerekirken (على القليب) şeklinde hatalı kullanıldığını belirtmiştir. İddiasını da deyim Araplardaki kullanımına dayandırmıştır. Ebû Hilâl el-'Askerî, el-Meydânî ve ez-Zemahşerî bu darb-ı meseli, Harîrî'nin önerdiği (جرى الوادي فطم على القري) şeklinde aktarmışlardır.⁵³ Bu aktarıma göre Harîrî'nin yaptığı bu tespit, olması gereken kullanım ile paralellik arz etmektedir. Bir diğer örnek ise

⁵⁰ Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen b. 'Abdillâh b. Mezhic ez-Zubeydî, *Lahnu'l-'avâm*, thk., Ramazan 'Abduttevvâb, (Kahire: Mektebetu'l-hancî, 2000), 286.

⁵¹ el-Hafîl, *Kitâbu'l-'ayn*, 8: 307; el-Cevherî, es-Sihâh, 6: 2349; İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 14: 297.

⁵² el-Hafâcî, *Şerhu Durre*, 385-387.

⁵³ Ebû Hilâl el-'Askerî, *Cemheretu'l-emsâl*, (Beyrut: Dâru'l-fikr, ts.) 1: 322; ez-Zemahşerî, *el-Mustaksâ fi'emsâli'l-'Arab*, (Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-'ilmiyye, 1987), 2: 51.

yaygın olan (في الصيف ضيغت اللبن) 'sütü yazın heba ettin/fırsatı kendin teptin' darb-ı meselidir. Bu darb-ı mesel ilk ortaya çıktığında kadına hitaben söylendiği için aslına sadık kalınarak fiilin müennes kipi ile kullanılması gerekmektedir. Ancak bazen aslına sadık kalınmadan (في الصيف ضيغت اللبن) şeklinde kullanılmıştır.⁵⁴ Darb-ı mesellerin orijinaline sadık kalınmadan kullanılmasına karşı yapılan eleştiriler, dilcilerin geneli tarafından kabul görmüştür.

Türkçede de deyimlerin kullanımında benzer hatalar yapılmaktadır. Bu hatalar bazen deyimdeki kelimenin yerine eş anlamlısının veya eşdeğer bir sözcüğün kullanılmasıyla olabildiği gibi sözcüğün yerinin değiştirilmesiyle de olabilmektedir.⁵⁵ Aşağıdaki örneklerde bu tür hataları görmek mümkündür:

Kaş yarıp göz çıkardı.	(Baş yarıp göz çıkardı.)
Sora sora Irak bulunur.	(Sora sora Bağdat bulunur)
Eski defterleri yokladı.	(Eski defterleri karıştırdı.)
Sırtımı kaşiyacak vakit bulamıyorum.	(Başımı kaşiyacak vakit bulamıyorum.)

2. 3. 2. 3. Mantık Hataları

Cümlenin temel niteliklerinden biri de tutarlı olmasıdır. Dilcilerin ele aldığı lahn türlerinden biri de cümlelerdeki mantık hatalarıdır. Bu hatalar cümle öğelerinin sıralamasından kaynaklandığı gibi özneye nispet edilen fiilin özne tarafından yapılamayacak bir fiil olması da kaynaklanabilmektedir. Bu tür hatalara, (حكني جسدي) 'Bedenim beni kaşdı' ve (اشتكت عين فلان) 'Falancanın gözü şikâyet etti' gibi fiil ile fail arasında mantıksal olarak çelişki bulunan cümleleri örnek olarak vermek mümkündür. Bu kullanımların hatalı olma nedeni olarak anılan öznelerin söz konusu fiilleri gerçekleştirecek kabiliyette olmaması gösterilmiştir. Dilciler, (حكني جسدي) ifadesinde (جسدي) kelimesinin fail olarak kullanıldığını hâlbuki gerçekte mef'ûl konumunda olduğunu belirtmişlerdir. Bu hatanın tashîhi için de cümlenin (أحكني جسدي) şeklinde kullanılması gerektiği ifade edilmiştir.⁵⁶

Arap dilinde mecâzî kullanımların çok geniş bir alana sahip olması, (حك) fiilinin (أحك) anlamında da kullanılabilmesine dair kayıtların bulunması⁵⁷

⁵⁴ Harîrî, *Durre*, 384.

⁵⁵ Eker, *Çağdaş Türk Dili*, 465.

⁵⁶ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 10: 413.

⁵⁷ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab*, 10: 413.

ve (إِنْ أَشْتَكِي عَيْنُهُ) ifadesinin hadiste kullanılmış olması,⁵⁸ bu tür kullanımların lahn görülmesine temkinli yaklaşmayı gerektirmektedir.⁵⁹

Türkçe ifadelerde de mantık hataları bulunabilmektedir. Ancak Arapçadaki mantık hatalarından bir nebze farklılık arz ederler. Arapçada mantık hataları genelde kalıplaşmış veya gerçek anlamlarının dışında kullanılmış ifadelerde bulunurken Türkçede ise dikkatsizlikten veya cümledeki öğelerin uyumuna dikkat etmemekten kaynaklanır.⁶⁰ Bu tür hatalara şu örnekleri verebiliriz:

‘Başkan kazada hayatını kaybedenlere baş sağlığı diledi.’ Bu cümlede mantık hatası bulunmaktadır. Zira baş sağlığı ölenlere değil kalanlara dilenir. ‘Eve girdiğimde tüm eşyalarımı çalınmış buldum.’ cümlesi de mantık hatası barındırmaktadır. Zira çalınan eşya bulunamaz. Doğrusu ‘Eve girdiğimde tüm eşyalarımın çalınmış olduğunu gördüm.’ şeklindedir.

3. İmlâ Hataları

Dilin söz boyutu kadar yazı boyutu da iletişimde önemli rol üstlenmektedir. Etkin bir iletişimin ve bütünlüğün sağlanması için konuşmada dil kuralları gerekli olduğu gibi yazıda da imlâ kuralları gereklidir. Gramer kuralları ihmal edilmiş bir söz, kulakta ilgi, zihinde berrak bir anlam canlandıramadığı gibi imlâ kuralları ihmal edilmiş bir yazı da okuyucunun zihninde doğru anlamın canlanmasına imkân vermez. Bu nedenle Arap dilciler, sözlü hatalara karşı çalışmalar yaptıkları gibi yazıdaki hatalara karşı da çalışmalar yapmışlardır.

Arap dilinin yazı boyutu, sözlü boyutu kadar köklü bir geçmişe sahip olmadığı gibi sözlü boyutunun tashihinde mesnet olarak görülen Kur’ân, hadis ve Arap şiiri gibi önemli dayanaklardan da yoksundur. Zira Kur’ân, hadis ve Arap şiiri, sözlü hataların tespitinde ölçüt olarak görülürken imlâ hatalarının tespitinde ölçüt olarak görülmemektedir. Bunun nedeni de Kur’ân yazısının vahiy olmaması ve sonraki iyileştirmelerden yoksun bir dönemin yazım tekniği ile yazılmış olmasıdır.⁶¹ Bazı ayetlerde sonraki dönemlerde yaygınlık kazanan imlâ şekillerine aykırı yazım şekillerinin

⁵⁸ Muslim, *Birr ve’s-Silâ*, 67.

⁵⁹ Bu tür kullanımları “*Fesini başına koydu. Kazağını sırtına geçirdi.*” örneğinde olduğu gibi Türkçede de görmekteyiz.

⁶⁰ Kavcar, v.dğr. *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, 35.

⁶¹ Muhammed Sıddık Hasenân el-Kinnevcî, *Ebcedu’l-’ulûm*, Thk., Ahmed Şemsuddîn (Beyrut: Dâru’l-kutubi’l-’ilmiyye, 1999), 1: 110.

varlığı, bunun bir ispatı olarak görülebilir.⁶² Mesela İbn Kuteybe, ism-i mevsûl olan (ما)'nın yazılışını ele alırken her ne kadar Kur'ân'da hem ayrı hem bitişik yazılmışsa da ayrı yazılmasının daha uygun olduğunu söylemiştir.⁶³

Yazıda esas olan, her sesin bir karşılığının olması⁶⁴ ve müstakil anlama sahip her bir kelimenin ayrı yazılmasıdır.⁶⁵ Dilin ses boyutunda tahfif/kolaylık/akıcılık ve pekiştirme amacıyla hazif, ziyade ve ibdal olabildiği gibi⁶⁶ yazıda da karışıklığın önlenmesi gibi amaçlarla bazen ses olarak karşılığı olmayan harfler kullanılmakta ve yaygın kullanım alanlarında tahfif amaçlı olarak bazı harfler hafzedilebilmektedir.⁶⁷ Örneğin (لَمْ يَنْصُرُوا) fiillerinde görüldüğü üzere mâzî ve meczûm muzâri fiillerin müzekker çoğul kiplerinde fiilin çoğul olduğunu göstermesi amacıyla herhangi bir sese tekabül etmeyen elif-i tefrîk (ل) yazılmaktadır.⁶⁸ Diğer yandan (التي / الذي) şeklinde iki lâm ile yazılmaları gereken ism-i mevsûllerin yaygın olarak kullanıldıklarından tahfif amacıyla (التي / الذي) şeklinde tek lâm ile yazıldıklarına şahit olmaktadır.⁶⁹ Dilcilerin imlâ hatalarında dayandıkları temel nokta, karışıklığın önlenmesi ve kesret-i istimâl/genel temayüldür.⁷⁰

3. 1. Farklı Yer ve Anlamalarda Farklı Yazılması Gereken Kelimeler

3. 1. 1. (ما) ve (مَنْ) Kelimelerinin Yazımı

Arapçada (ما) ve (مَنْ) gibi hem isim hem de harf olarak kullanılan ve farklı anlamlar taşıyan kelimeler bulunmaktadır. Metinlerde özellikle (ما) kelimesinin isim ya da harf olarak kullanıldığını belirtmek için isim olduğunda kendisinden önceki kelimedenden ayrı, harf olduğunda ise bitişik yazılması benimsenmiştir. Soru edatı olarak cer harfleri ile kullanıldığında

⁶² Kur'ân'da yaygın yazım şekillerine aykırı kullanım örnekleri ve nedenleri için bk. Muhammed Hamidullah, *Kur'ân-ı Kerîm Tarihi*, Çev. Abdülaziz Hatip, Mahmut Kanik (İstanbul: Beyan Yayınları, 2000), 56-82.

⁶³ İbn Kuteybe, *Edebu'l-kâtib*, 235.

⁶⁴ İbn Kuteybe, *Edebu'l-kâtib*, 169; Necmuddîn Muhammed b. Hasen er-Radî el-Esterâbâdî, *Şerhu Şâfiyeti İbn Hâcib*, Thk. Muhammed Nûr ve diğerleri., (Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-İlmiyye, 1975), 3: 310.

⁶⁵ İbn Kuteybe, *Edebu'l-kâtib*, 216.

⁶⁶ Seste ziyadeye örnek olarak ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ ayetindeki cer harfinin ziyadesini, hazfe de ﴿يُوسُفُ أَعْرَضَ عَنْ هَٰذَا﴾ ayetindeki nidâ edatının hafzedilmesini örnek olarak göstermek mümkündür.

⁶⁷ İbn Kuteybe, *Edebu'l-kâtib*, 213; Ahmed b. 'Alî, el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'sâ, fî sinâ'ati'l-inşâ'*, (Beyrut: Daru'l-kutubi'l-İlmiyye, 1987), 3: 169.

⁶⁸ İbn Kuteybe, *Edebu'l-kâtib*, 225.

⁶⁹ İbn Mekkî, *Teskîfu'l-lisân*, 260-261.

⁷⁰ İbn Kuteybe, *Edebu'l-kâtib*, 213; İbn Mekkî, *Teskîfu'l-lisân*, 257. Harîrî, *Durre*, 98.

(بِ) şeklinde elif hafzedilerek yazılmaktadır. Bu örnekler imlâ şeklinin metnin anlaşılmasındaki rolünü ortaya koyan örneklerdir. (ابن) kelimesi ise vasıf olarak özel isimler arasında kullanıldığında (بن) şeklinde hemzesiz yazılırken cümle başlarında (ابن) şeklinde hemze ile yazılır. Bu örnek ise yaygın kullanımda yazımı kolaylaştırmaya yönelik örnek olarak görülebilir.

İmlâ hatalarını ele alan dilcilerin, Ferrâ gibi erken dönem dilcilerinden nakillerde bulunması⁷¹ imlâ kuralları hakkındaki çalışmaların hicrî ikinci yüzyıla kadar geriye gittiğini göstermektedir. İmlâ kurallarında her ne kadar bir ittifaktan söz edilemezse de gramer kuralları kadar farklı yaklaşımlar söz konusu değildir. İmlâ kurallarının çeşitleri ve aykırı kullanımları iki başlıkta incelemek mümkündür:

Arapçada bazı kelimeler kullanıldıkları yer ve anlama göre farklı yazılmaktadır. Bazı yazarlar bu tür kelimeleri her yerde aynı şekilde yazarak hata yapmaktadırlar. Bu tür hataları da aynı kelimenin yazımında yapılan hatalar veya sesteş kelimelerin yazımındaki hatalar olmak üzere iki kısma ayırmak mümkündür. Farklı yazım şekillerine sahip kelimelerin hatalı yazımına بِسْمِ اللّٰهِ kelimesinin yazımı örnek olarak verilebilir. Normalde (باسم الله) şeklinde yazılması gereken besmele, kesret-i isti'mâlden/yaygın kullanımdan dolayı elif düşürülerek (بِسْمِ اللّٰهِ) şeklinde yazılmaktadır.⁷²

Buna benzer hatalı yazımlara bir diğer örnek olarak (الرَّحْمَن) kelimesinin yazımı gösterilebilir. Bu kelimenin sadece “el” (ال) takılı olduğu durumlarda (الرَّحْمَن) şeklinde elif olmaksızın yazılacağını belirten dilciler, (يَا رَحْمَانَ الدُّنْيَا) örneğinde olduğu gibi el takısı olmaması durumunda (رحمان) şeklinde elifle yazılması gerektiğini ve bu farkı gözetmeden kelimeyi her yerde (رحمن) şeklinde yazanların hata yaptığını belirtmişlerdir.⁷³ Konuya değinen İbn Kuteybe el takısının olmaması durumunda (رحمان) şeklinde elifle yazılmasının daha uygun olduğunu belirtmiştir.⁷⁴ Ona göre elif olmaksızın (رحمن) şeklindeki yazım, hatalı olmaktan ziyade bir tercih meselesidir.

Türkçe açısından baktığımızda Arapça kadar karmaşık bir yazım şeklinin olmadığını bu nedenle de Türkçede daha az yazım hatalarının olduğunu söyleyebiliriz. Ancak özellikle cümledeki anlama bağlı olarak yazım şekli değişen eklerde yaygın hatalar yapılmaktadır. Bunların başında ‘ki’ ve ‘de’ eklerinin yazımı gelmektedir. Ayrıca ‘önsöz, ön lisans, karadut, iç içe’

⁷¹ İbn Mekkî, *Teskîfu'l-lisân*, 264.

⁷² Harîrî, *Durre*, 422.

⁷³ Harîrî, *Durre*, 424.

⁷⁴ İbn Kuteybe, *Edebu'l-kâtib*, 230.

gibi iki kelimededen oluşan ve zamanla tek bir anlam ifade eden kelimelerin yazımında da hatalar yapılmaktadır.

3. 1. 2. Ki ekinin yazımı

Türkçede 'ki eki bağlaç olarak kullanıldığı gibi ilgi zamiri ve sıfat yapım eki olarak da kullanılmaktadır. Birçok kullanıcı bu ayrımın farkında değildir. Bağlaç olan -ki eki, birbirine yakın cümleler arasına girerek aralarında anlam açısından ilgi kurar. Bu durumda kullanıldığında bağımsız bir kelime olduğundan ayrı yazılır.⁷⁵

"Yemeğini düzenli ye ki, sağlıklı olasin." Bu cümlede geçen -ki eki iki cümle arasında sebep sonuç ilişkisini kurmak için kullanılmıştır ve ayrı yazılır.

"Tam uyuyacaktım ki çocuk ağlamaya başladı." Bu örnekte de -ki eki ayrı yazılır. 'Belki, çünkü, halbuki, sanki vb.' bazı bağlaç olan 'ki' ekleri kalıplaşmıştır. Bu tür kelimeler söz konusu kuraldan istisnadır.

'Ki' eki bazen isimlerde yapım eki olarak kullanılıp yer veya zaman bildiren sıfat türetiminde kullanılır. Bu durumda bitişik yazılır ve Türkçe ses uyumuna uygun olarak gerekli değişim yapılır.

"Evdeki hesap çarşıya uymaz." (Yer bildirir.)

"Dünkü yemek acıydı." (Zaman bildirir. Değişime uğramıştır.)

'Ki' ekinin kullanıldığı son şekil ise tıpkı zamirler gibi isimlerin yerine kullanılma durumudur. Bu durumda da bitişik yazılmalıdır.

"Benim kitabım sarı, onunki ise maviydi." (Onun kitabı anlamını ifade eder.)

"Boyum kısa babamınki ise uzundur." (Babamın boyu anlamını ifade eder.)

3. 1. 3. De ekinin yazımı

Türkçede cümleye kattığı anlam açısından farklı yazım şekline sahip eklerden biri de '-de' ekidir. Biri ek biri bağlaç olmak üzere iki çeşit 'de' bulunmaktadır. Ses ve yazılış açısından gösterdikleri benzerlik nedeniyle genellikle karıştırılmaktadır. Bu nedenle her iki kullanım hakkında yeterli bilgiyi örnekler ışığında vermenin yararlı olacağını düşünmekteyiz.

⁷⁵ Eker, *Çağdaş Türk Dili*, 459.

İsim durum eki olarak kullanılan 'de' eki 'bulunma/kalma' anlamı ifade eder. Bu kullanımda isme bitişik yazıldığı gibi ünlü ve ünsüz benzeşmesine de uğrar.⁷⁶ Ayrıca cümleden atılması cümlenin anlamını bozar.

“Ben evde kalmayı tercih ederim.”

“Kapıda çok beklettin beni.”

“Çöpte ekmek kırıntıları vardı.”

Sözcükleri ve cümleleri birbirine bağlayan 'de' ise bağlaçtır. Kendisinden önceki kelimededen ayrı yazılır. Önceki cümleyi veya sözcüğü geçen ya da geçtiği varsayılan cümle ve sözcüklere benzerlik, eşitlik ve katılma gibi anlamlar açısından bağlar. Pekiştirme veya küçümseme gibi farklı anlamlarda da kullanılmaktadır. Ünlü benzeşmesine uğrar. Ancak ünsüz benzeşmesine uğramaz. Diğer bir deyişle 'd' harfi sert ünsüzlerle 't' harfine dönüşmez.⁷⁷ Cümleden atılması durumunda anlam tamamen bozulmamaktadır.

“Evler gibi okullar da karanlığa gömülmüştü.”

“Cananı gidince canı da gitmişti.”

“Bahar da bahar deyip durdu.”

“Sevmiş de kavuşacakmış.”

3. 1. 4. Birleşik kelimelerin yazımı

Arapça gibi Türkçede de bağımsız anlam ifade eden kelimelerin ayrı yazılması esastır. Ancak bazen iki kelimenin birlikte kullanılmasından farklı bir anlam elde edilir. Bu anlam o iki kelimenin bütününe ifade ettiği anlam olur. Bu nedenle bu iki kelime bitişik yazılır. Bu konuda genel ilke olarak şunu söylemek mümkündür: birleşik kelimedede eğer her iki kelime ya da son kelime herhangi bir anlam değişikliğine uğramamışsa ayrı,⁷⁸ eğer her iki kelime veya ikinci kelime anlam değişikliğine ya da harf düşmesine uğramışsa bitişik yazılır.⁷⁹ Bazı kelimelerin birlikte kullanımları yaygınlık kazandığında bitişik yazılır.⁸⁰ Bunlar toplumda yaygın bir şekilde yazım

⁷⁶ Ömer Asım Aksoy, *Ana Yazım Kılavuzu*, (İstanbul: Epsilon Yayıncılık, 2012), 43.

⁷⁷ Aksoy, *Ana Yazım Kılavuzu*, 43.

⁷⁸ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=221:Ayrı-Yazılan-Birlesik-Kelimeler&catid=50:yazm-kurallar&Itemid=132, Erişim tarihi, 10.08.2019.

⁷⁹ Aksoy, *Ana Yazım Kılavuzu*, 54.

⁸⁰ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=184:Bitisik-Yazilan-Birlesik-Kelimeler&catid=50:yazm-kurallar&Itemid=132. Erişim tarihi, 10.08.2019.

yanlış yapılan türlerin başında gelirler. Bu kelimelerin bazılarının yazım şeklinde söz birliğinin bulunmaması da bu tür hataları körüklemektedir. Aşağıdaki tabloda bu tür yazım yanlışlarına dair örnekler verilmiştir:

Doğru	Yanlış	Doğru	Yanlış
Alt kurul	altkurul	Birçok	Bir çok
Alt yazı	altyazı	Keçiboynuzu	Keçi boynuzu
Üst kat	üstkat	Kuşburnu	Kuş burnu
Üst küme	üstküme	Turnagagası	Turna gagası
Ana bilim	anabilim	Suçüstü	Suç üstü
Ana dili	anadili	Yüzüstü	Yüz üstü

Sonuç

Araplar ve Türkler asırlarca birlikte yaşamış ve aynı inancı paylaşmış iki toplumdur. Birlikte yaşamının ve aynı inanca sahip olmanın kültürel ve sosyolojik açıdan karşılıklı etkileşime zemin hazırladığı da bilinen bir gerçektir. Bu açıdan yaklaşarak her iki toplumun dilindeki ortak paydaları dil hataları perspektifinden görmek amacıyla yaptığımız bu çalışmada varılan sonuçları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Arapça ve Türkçede gerek sözlü gerekse de yazılı benzer hatalar yapılmıştır.
2. Dilin korunması amacıyla Türk ve Arap dilciler tarafından çalışmalar yapılmıştır. Ancak bu çalışmalar araplarda daha eskiye dayanmaktadır.
3. Türkçede bu anlamda yapılan en eski çalışmalardan biri de Kemalpaşazâde'nin *Galatâtu'l-'avâm'*idir. Yazar eserinde Türkçeye geçen Arapça kelimelere yer vererek yanlış kullanımlara dikkat çekmiştir.
4. Türkçede cumhuriyetin ilanıyla Arapça alfabeden Latin alfabesine geçiş süreci yaşanmıştır. Latin alfabesinin yeni olması, özellikle bileşik kelimelerin yazımı konusunda farklı yaklaşımların ortaya çıkmasında önemli bir etken olarak görülebilir.
5. Arapçada (ﻻ) Türkçede ise 'de' ve 'ki' ekleri gibi farklı anlamlarda kullanılabilen kelimelerin varlığı yazım hatalarına sebep olabilmektedir.

6. Bu tür hataların yaygınlaşmaması için hem Arapça hem de Türkçe açısından gerekli hassasiyet gösterilerek doğru yazımların teşvik edilmesi yanlış kullanım ve yazımlara karşı mücadele edilmelidir.

Kaynakça

- 'Abduttevvâb, Ramazân. *Lahnu'l-âmmе ve't-tatavvuru'l-lugavî*. Kahire: Mektebetu zehrâ eş-şark, 2000.
- Acar, Ömer. "Osmanlı Türkçesinde Arapça Alıntı Kelimelerin Galat Kullanımı". *Bütün Yönleriyle Osmanlıca ve Mirası Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, (Türkiye-Kırıkkale, 26-27 Nisan 2016). ed. Eyüp Baş, Ayten Erol, Adem Yıldırım, Fatıma Zeynep Belen. Ankara: Özel Ofset Basın Yayın Mat, 2016.
- Akbayır, Sıddık. *Dil ve Diksiyon: Yazılı ve Sözlü Anlatım Bozuklukları*. Ankara: Akçağ Basım Yayım Pazarlama, 2003.
- Aksan, Doğan. *Her Yönüyle Dil*. Ankara: TDK Yayınları, 2009.
- Aksoy, Ömer Asım. *Ana Yazım Kılavuzu*. Epsilon Yayıncılık, İstanbul: 2012.
- el-Âmidî, Seyfüddîn Ebu'l-Hasen 'Alî b. Muhammed. *el-İhkâm fî usûli'l-ahkâm*. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2008.
- Aydınlı, Abdullah. *Hadis İstılahları Sözlüğü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2009.
- el-Berde'î, Sa'dullâh. *Hadîku'd-dekâik 'alâ Metni'l-Enmûzec*. İstanbul: Salah Bilici Kitabevi Yayınları, ts.
- Ch. Pellat. "Lahn al-âmma". Leiden: The Encyclopaedia of İslam, 1982.
- el-Curcânî, Ebu'l-Hasen 'Alî b. Muhammed b. 'Alî es-Seyyid eş-Şerîf, *et-Ta'rifât*. thk., Muhammed 'Abdurrahman el-Mar'aşî, Beyrut: Dâru'n-Nefâis, 2003.
- ed-Darîrî, Ebu'l-Hasen 'Alî b. İsmâ'îl b. Sîde, *el-Muhassas*, Dâru İhyâ't-turâsî'l-'Arabî, Beyrut 1996.
- Durmuş, İsmail, "Sâd" İstanbul: *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, DİA, 2008, 35: 370-372.
- Durmuş, İsmail, "Sîn". İstanbul: *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, DİA, 2008, 37: 220-221.
- Eker, Süer. *Çağdaş Türk Dili*. 5. Baskı, Ankara: Grafiker yayınları, 2009.
- Georgine Ayoub. "Lahn". *Encyclopedia of Arabic Language And Linguistics*.
- Gürgen, İbrahim. "Anlatım Bozuklukları". *Türkçe Yazılı Anlatım*, 145-153. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi web-ofset Tesisleri, Temmuz 2011.
- el-Hafâcî, Şihâbuddîn Ahmed b. Muhammed b. 'Umer, *Durretu'l-gavvâs şeruhâ ve hevâşîhâ*. (thk.), 'Abdulhafîz Farağlı, 'Alî el-Karanî, Beyrut: Dâru'l-cîl, 1996.
- el-Harîrî, Ebû Muhammed el-Kâsım b. 'Alî b. Muhammed b. 'Usmân el-Basrî. *Durretu'l-gavvâs fî evhâmi'l-havâs*, thk., Beşşâr Bekkûr, Dimaşk: Dâru's-sekâfeti ve't-turâs, 2002.
- Herodotos. *Herodot Tarihi*. Çev., Perihan Kuturman, İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1973.

- [Http://www.tdk.gov.tr/index.php?Option=com_content&view=article&id=221](http://www.tdk.gov.tr/index.php?Option=com_content&view=article&id=221):Ayri-Yazilan-Birlesik-Kelimeler&catid=50:yazm-kurallar&Itemid=132, erişim tarihi, 10.08.2019.
- [Http://www.tdk.gov.tr/index.php?Option=com_content&view=article&id=184](http://www.tdk.gov.tr/index.php?Option=com_content&view=article&id=184):Bitisik-Yazilan-Birlesik-Kelimeler&catid=50:yazm-kurallar&Itemid=132. Erişim tarihi, 10.08.2019.
- İbn Cinnî, Ebu'l-Feth 'Usmân. *el-Hasâ'is*. Thk., Muhammed 'Alî Neccâr, Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-'Arabî, ts.
- İbn Fâris, Ebu'l-Huseyn, Ahmed b. Zekeriyâ. *Mu'cemu mekâyisi'l-luga*. Beyrut: Dâru'l-fikr, 1998.
- İbn Fâris, Ebu'l-Huseyn Ahmed b. Zekeriyâ. *es-Sâhibî fî fikhi'l-luga ve suneni'l-'Arab fî kelâmihâ*. Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-'ilmiyye, 1997.
- İbn Haldûn, Abdurrahmân b. Muhammed. *Mukaddimetu İbn Haldûn*. thk. 'Abdullâh Muhammed ed-Dervîş, Dımaşk: Dâru ya'rub, 2004.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed. *el-lhkâm fî usuli'l-ahkâm*. Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-'ilmiyye, 1980.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâluddîn 'Abdullâh b. Yûsuf b. Ahmed b. 'Abdillâh el-Ensârî el-Mısırî. *Şerhu Şuzûri'z-zeheb*. Thk., Hannâ el-Fâhûrî, Beyrut: Dâru'l-cîl, 1988.
- İbnu'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemâluddîn 'Abdurrahmân b. 'Alî b. Muhammed el-Bağdâdî. *Takvîmu'l-lisân*. thk., 'Abdulazîz Matar, Kahire: Dâru'l-me'ârif, 1966.
- İbnu'l-Hâcib, Ebû 'Amr Cemâluddîn 'Usmân b. 'Umer b. Ebî Bekr. *Muhtasarumuntehe's-su'l ve'l-emel fî ilmeyi'l-usûli ve'l-cedel*. Thk., Nezîr Hamâdû Beyrut: Dâru İbn Hazm, 2006.
- İbnu't-Temîn, Muhammed 'Abdullâh. *el-Lahnu'l-lugavî ve âsâruhu fî'l-fikhi ve'l-luga*. Dubâi: Dâiretu'ş-şuûni'l-İslâmiyye, 2012.
- İmîl Bedî, Ya'kûb. *Mu'cemu'l-hatai ve's-savâb*. Beyrut: Dâru'l-ilm li'l-melâyîn, 1986.
- Kandemir, M. Yaşar. "Lahn", (Hadis). *Türkiye Diyanet vakfı İslam Ansiklopedi*, İstanbul: DİA, 2003.
- Karadavut, Ahmet, "Arap Dilinde Lahn'in Doğuşu". *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 7, yıl 1997.
- Kavcar, Cahit- Oğuzkan, A. Ferhan- Aksoy Özlem. *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Anı yayıncılık, 2015.
- Kees, Versteegh, The Arabic Language, Edinburgh Üniversitesi, İngiltere 2014.
- el-Kinnevcî, Muhammed Sıddîk Hasenhân. *Ebcedu'l-'ulûm*. Thk., Ahmed Şemsuddîn, Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-'ilmiyye, 1999.
- el-Kinnevcî, Muhammed Sıddîk Hasenhân. *el-Bulga fî usûli'l-luga*. thk., Nezîr Muhammed Mektebî, Beyrut: Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, 1988.
- Kula, Onur Bilge, *Dil Felsefesi ve Edebiyat*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.
- Küçükkalay, Hüseyin. *Kur'ân Dili Arapça*. Konya: Denizkuşları Matbaası, 1969.
- Muhammed Hamidullah. *Kur'ân-ı Kerîm Tarihi*. Çev., Abdülaziz Hatip- Mahmut Kanık, İstanbul: Beyan Yayınları, 2000.
- Özden, Ragıp Hulusi. *Dil Türeyişi Teorilerine Toplu Bir Bakış*. y.y., ts.

- er-Radî, Necmuddîn Muhammed b. Hasen el-Esterâbâdî. *Şerhu Şâfiyeti İbn Hâcib*. thk., Muhammed Nûr, Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-İlmiyye, 1975.
- Sîbeveyhi, Ebû Bişr Amr b. 'Usmân b. Kanber. *el-Kitâb*. thk., 'Abdusselâm Muhammed Hârûn, Kahire: Mektebetu'l-hâncî, 1988.
- es-Suyûtî, Celâluddîn 'Abdurrahman. *el-İktirâh fî 'ilmi usulî'n-nahv*, Kahire: Dâru'l-ma'rifeti'l-câmi'iyye, 2006.
- es-Suyûtî, Celâluddîn 'Abdurrahman. *el-Muzhir fî 'ulûmi'l-luga ve envâ'ihâ*. thk., eş-Şirbînî Şerîde, Kahire: Daru'l-hadis, 2010.
- et-Tehânevî, Muhammed 'Alî b. 'Alî. *Keşşâfu istilâhâtî'l-funûn*. Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-İlmiyye, 1998.
- ez-Zebîdî, Muhammed Murtedâ b. Muhammed el-Huseynî. *Tâcu'l-'arûs min cevâhiri'l-Kâmûs*. thk., 'Abdulmun'im Halîl İbrâhîm Beyrut: Dâru'l-kutubi'l-İlmiyye, 2012.
- ez-Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. 'Umer b. Muhammed. *Esâsu'l-belâga*, Beyrut: Dâru sadır, 1979.